

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

TRANSVERSAL KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI

Saliboyeva Bibi Robiya O.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti tayanch doktoranti

Tayanch so'zlar: kompetentlik qobiliyat, kompetentsiya, transvers vakolatlar, metod, motivatsiya, raqobatbardosh, tamoyillari va shartlari.

Ключевые слова: компетентность, способность, компетентность, трансверсальные полномочия, метод, мотивация, соревновательность, принципы и условия.

Key words: competence, ability, competence, transversal powers, method, motivation, competitiveness, principles and conditions.

Bugungi kunda yurtimizda maktabgacha ta'lim tizimida olib borilayotgan islohatlar shuni ko'rsatadiki. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining transversal kompetensiyasini rivojlantirish muhim masalalardan biriga aylandi.

21-asr tarbiyachisining transversal kompetensiyalari: nazariy tahlil sivilizatsiyaning muammolari, raqobatbardosh, tez o'zgaruvchan va texnologiyaga asoslangan dunyoda omon qolish va rivojlanish uchun bilim, ko'nikma, qobiliyat va qadriyatlarni birlashtirgan ko'ndalang kompetensiyalarga ega bo'lish zarurligini tobora e'tirof etilmoqda.

Transversal kompetentliklarni rivojlantirish jarayonida turli muammolar va qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Bu muammolarning yechimi tarbiyachilarning transversal kompetentliklarini samarali rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida transversal kompetentliklarni rivojlantirishdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari quyidagilarni o'z ichiga oladi.

1. Metod va usullarning yetishmasligi. Muammo: Transversal kompetentliklarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan metod va usullarning yetishmasligi, bu boradagi asosiy muammolardan biridir. Ko'pincha tarbiyachilar zamonaviy metod va usullardan xabardor emas yoki ularni to'g'ri qo'llashga

tayyor emas. Bu esa ta'lim jarayonida samarali faoliyat ko'rsatishga to'sqinlik qiladi. Ko'pgina tarbiyachilar traditsion metodlarga ko'proq tayanadi, bu esa zamonaviy ta'lim jarayonida qoniqarli natija bermasligi mumkin.

Yechim: Tarbiyachilarga turli o'quv kurslari, seminarlar va treninglar tashkil etish orqali ularning bilim va malakasini oshirish mumkin. Masalan, transversal kompetentliklarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'quv dasturlari va seminarlar o'tkazilishi mumkin. Bu tadbirlar orqali tarbiyachilar yangi metod va usullarni o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Misol uchun, interfaol o'qitish usullari, loyiha-asoslangan o'qitish va kollaborativ o'qitish kabi zamonaviy usullardan foydalanish bo'yicha treninglar tashkil etish mumkin. Ushbu tadbirlar orqali tarbiyachilar yangi metodlardan foydalanish qobiliyatini oshirib, ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Misol: Tarbiyachilar uchun seminarlar va treninglar o'tkazilishi, ularning nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llashga o'rgatadi. Masalan, bir tarbiyachi bolalarga yangi mavzularni o'rgatishda loyihalardan foydalanish bo'yicha treningda qatnashib, bu metoddan foydalanishni o'rganadi. Shu tariqa, u bolalarni loyihalarga jalb qilib, ularning ijodiy fikrlashini va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish qobiliyatining yetishmasligi.

Muammo: Tarbiyachilarning transversal kompetentliklarni rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish qobiliyatining yetishmasligi ham katta muammo hisoblanadi. Axborot-kommunikatsion texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmalari yetishmasligi natijasida ta'lim jarayonida innovatsion vositalardan foydalanish samarasiz bo'lishi mumkin. Ko'p hollarda tarbiyachilar zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni o'rganmagan yoki ularni foydalanishda malakali emas.

Yechim: Tarbiyachilarga axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish bo'yicha o'quv kurslari va treninglar tashkil etish lozim. Bu orqali tarbiyachilar zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmalarini oshiradi. Masalan, onlayn ta'lim platformalari, multimedia vositalari va interaktiv taqdimotlardan foydalanish bo'yicha maxsus o'quv kurslari tashkil etish mumkin. Shuningdek, tarbiyachilarga kompyuter savodxonligi bo'yicha kurslar o'tkazish, internet resurslaridan foydalanish va elektron ta'lim materiallarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Misol: Tarbiyachilar uchun axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish bo'yicha treninglar o'tkazish mumkin. Masalan, bir tarbiyachi interaktiv taqdimotlar yaratish bo'yicha kursda qatnashib, PowerPoint, Prezi yoki Google Slides kabi vositalardan foydalanishni o'rganadi. Buning natijasida u

bolalar uchun qiziqarli va samarali taqdimotlar yaratish imkoniyatiga ega bo‘ladi, bu esa bolalarning ta‘lim jarayonidagi qiziqishini oshiradi.

3. Motivatsiyaning pastligi. Muammo: Tarbiyachilarning transversal kompetentliklarni rivojlantirishga bo‘lgan motivatsiyasining pastligi ham katta muammo hisoblanadi. Tarbiyachilarning kasbiy rivojlanishiga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularning o‘z malakasini oshirishga bo‘lgan intilishini qo‘llab-quvvatlash zarur. Ko‘p hollarda tarbiyachilarning motivatsiyasi past bo‘lishi sababli, ular yangi metod va usullarni o‘rganish va qo‘llashga qiziqish bildirmaydi.

Yechim: Tarbiyachilarga ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlarni yaxshilash, ularning kasbiy faoliyatini rag‘batlantirish va turli ko‘nikma va malaka oshirish imkoniyatlarini yaratish mumkin. Masalan, tarbiyachilarning ish haqini oshirish, ularning mehnat sharoitlarini yaxshilash va kasbiy rivojlanish uchun rag‘batlantiruvchi dasturlar joriy qilish mumkin. Shuningdek, tarbiyachilarni o‘quv kurslari, seminarlar va treninglarda qatnashishga rag‘batlantirish, ularga kasbiy rivojlanish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratish muhim ahamiyatga ega.

Misol: Tarbiyachilar uchun kasbiy rivojlanish bo‘yicha rag‘batlantiruvchi dasturlar joriy qilish mumkin. Masalan, yaxshi natijalarga erishgan tarbiyachilarni mukofotlash, ularni professional rivojlanish uchun xorijiy o‘quv kurslariga yuborish yoki ularning ilmiy tadqiqotlarini moliyalashtirish orqali rag‘batlantirish mumkin. Shu bilan birga, tarbiyachilarga qo‘shimcha ta‘lim materiallari va resurslarini taqdim etish orqali ularning bilimlarini kengaytirish imkoniyatini yaratish lozim.

4. Mavjud ta‘lim tizimining moddiy-texnik bazasining yetishmasligi. Muammo: Ba‘zi hollarda maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida moddiy-texnik baza yetishmasligi ham muammolarni keltirib chiqaradi. Bu esa transversal kompetentliklarni rivojlantirish jarayoniga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarining zamonaviy uskunalar, axborot-kommunikatsion texnologiyalar va ta‘lim materiallari bilan yetarli darajada ta‘minlanmaganligi ularning samarali faoliyat yuritishlariga to‘sqinlik qiladi.

Yechim: Ta‘lim tizimining moddiy-texnik bazasini yaxshilash uchun davlat va xususiy sektor hamkorligida investitsiyalar jalb qilish zarur. Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarini zamonaviy uskunalar, axborot-kommunikatsion texnologiyalar va ta‘lim materiallari bilan ta‘minlash lozim. Masalan, interfaol doskalar, kompyuterlar, planshetlar va multimedia vositalari kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini yaratish kerak. Shu bilan birga, ta‘lim muassasalarini turli loyihalar va grantlar orqali moddiy qo‘llab-quvvatlash orqali ularning moddiy-texnik bazasini yaxshilash mumkin.

Misol: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini zamonaviy uskunalar bilan ta'minlash uchun turli grantlar va loyihalar tashkil etish mumkin. Masalan, maktabgacha ta'lim muassasasi innovatsion ta'lim loyihasida ishtirok etib, yangi uskunalar va texnologiyalar bilan ta'minlanishi mumkin. Bu orqali ta'lim muassasasi o'z moddiy-texnik bazasini yaxshilab, tarbiyachilar va bolalar uchun zamonaviy va samarali ta'lim sharoitlarini yaratishi mumkin.

5. Ta'lim va amaliyot o'rtasidagi uzilish. Muammo: Transversal kompetentliklarni rivojlantirish jarayonida ta'lim va amaliyot o'rtasidagi uzilish ham muammo hisoblanadi. Ta'lim jarayonida o'rganilgan nazariy bilimlar amaliyotda samarali qo'llanilmasligi mumkin. Bu esa tarbiyachilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Yechim: Ta'lim va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash uchun integratsiyalashgan ta'lim dasturlarini joriy qilish zarur. Masalan, amaliyotga asoslangan o'qitish, stajirovkalar va amaliy mashg'ulotlar orqali tarbiyachilarning nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llashga yordam berish mumkin. Shuningdek, tarbiyachilarning amaliyot o'tkazish jarayonidagi tajribalarini muntazam ravishda tahlil qilish va baholash orqali ularning ko'nikmalarini oshirishga yordam berish mumkin.

Misol: Tarbiyachilar uchun amaliyotga asoslangan o'qitish dasturlari tashkil etish mumkin. Masalan, tarbiyachilar bolalarga ta'lim berish jarayonida o'z nazariy bilimlarini qo'llashlari uchun maktabgacha ta'lim muassasalarida stajirovka o'tkazishlari mumkin. Bu orqali tarbiyachilar o'z nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llab, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, tarbiyachilarning stajirovka jarayonidagi tajribalarini muntazam ravishda tahlil qilish va baholash orqali ularning kasbiy rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Shu tariqa, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida transversal kompetentliklarni rivojlantirish nazariy asoslar va amaliyotda yuzaga keladigan muammolarni hisobga olish orqali samarali amalga oshirilishi mumkin. Bu jarayonda turli pedagogik va psixologik nazariyalarga asoslangan metod va usullarni qo'llash, tarbiyachilarning bilim va malakasini oshirish uchun turli o'quv kurslari, seminarlar va treninglar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Transversal kompetentliklarni rivojlantirishdagi muammolarni hal etish orqali tarbiyachilarning kasbiy faoliyati samaradorligi oshirilishi va ta'lim jarayonining sifatini yaxshilashga erishiladi.

Adabiyotlar:

1. Mavlonov N.Sh. Malaka oshirish jarayonida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarning axborot texnologiyalarini o'zlashtirishda mistaqil qobiliyatlarni rivojlantirish. // Maktabgacha ta'lim sifatini oshirish tendensiyalari: Innovatsiya, ta'lim tajriba va kadrlar tayyorlash (Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya) 2023-yil 9-10-iyun

2. Mavlonov N.Sh. Malaka oshirish jarayonida tinglovchilarning axborot texnologiyalarini o'zlashtirishda mustaqil qobiliyatlarini rivojlantirish. // Maktabgacha ta'limda davlat va nodavlat sektorini rivojlantirish: yangi shakllari va ta'lim mazmuni (Xalqaro ilmiy amaliy konferensiya) 2020-yil 13-may – B. 209-210

3. Olimov Q.T., Mavlonov N.Sh. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kompetentsiyasini oshirish jarayonining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari. /– B. 21-23

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada transversal kompetentlikni rivojlantirishdagi muammolar sifatida metod va usullarning yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish qobiliyatining yetishmasligi, motivatsiyaning pastligi, mavjud ta'lim tizimining moddiy-texnik bazasining yetishmasligi va ta'lim va amaliyot o'rtasidagi uzilish kabi muammolar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье в качестве проблем представлены такие проблемы, как отсутствие методов и методов, отсутствие умения использовать современные технологии, низкая мотивация, отсутствие материально-технической базы существующей системы образования, разрыв между образованием и практикой. развитие трансверсальной компетентности.

SUMMARY

This article presents the following problems as problems: lack of methods and techniques, lack of ability to use modern technologies, low motivation, lack of material and technical base of the existing education system, gap between education and practice. development of transversal competence.